

Zarandul

ORGAN INDEPENDENT — CULTURAL, ECONOMIC ȘI DE INFORMAȚII — DIN VALEA CRIȘULUI ALB

APARE SUB CONDUCEREA UNUI COMITET
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BRAD

ABONAMENTE: 100 lei anual, 6 luni 60 lei
Instituțiuni și bănci 150 lei
Muncitorii minieri și muncitorii agricultori 50 lei

APARE ÎN FIECARE JOI

Redactor responsabil: G. E. CAMBER

Liga antirevizionistă română în Zarand

Manifestațiile Iridentei maghiare și bulgare nu mai cunosc marginile.

Ungurilor, mai ales, nu le scapă nici o împrejurare pentru a arăta străinătății nedreptatea ce li s'a făcut — zic ei — prin încheierea tratatului dela Trianon.

Pentru susținerea cauzei lor nedrepte au invadat apusul cu o sumedenie de publicații, cari prin tendențiozitatea lor urmărește subminarea păcii.

E adevărat că aproape toate statele civilizate recunosc că dreptatea e a României.

Ziaristica europeană — aproape în genere, până acum câțiva ani — era contra lor.

Dar în ultimul timp — și acesta este fructul muncii lor — ideile revizioniste au început să prindă teren în Anglia, ba chiar și în Elveția. Prea se vaită mult și România prea mult tace Ori fi având dreptate; s'or gândi străinii... E adevărat, noi, Românii, nu avem o organizație bine încheiată pentru a lămuri opinia publică apuseană, că ceace susțin și cer vecinii noștri dela răsărit sânt utopii — și nu putea deveni realități niciodată naivele lor aspirații. Nu vor primi înapoi nici o creastă, nici o stâncă, nici o piatră nicio frunză...

Pentru a răspunde așa cum se cuvine, atunci când va veni ceasul, se impune, în interior, să ne consolidăm sufletește.

Să pregătim pe fiecare român să fie conștient de dreptatea cauzei pentru

care, într'un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, va trebui să primească încăodată botezul focului.

Și această acțiune să depășească hotarele statului trecând la acelea ale neamului.

Iată de ce se impune neapărat înființarea „Ligei antirevizioniste române”

O icoană din biserica ort. rom. din Brad.

în Zarand, iată de ce trebuie ca învățătorii și preoții — conducătorii firești ai satelor — să înființeze în comunele lor „Liga antirevizionistă” și în cadrul ei să pornească la pregătirea cetățeanului — soldat.

Și atunci când va suna trimbița de războiu vom răsări — ca prin farmec — din dumbrăvile, câmpiile și șesurile scumpei noastre României, vom alerga acolo unde ne cheamă, și cu sabia muiată în sângele dușman să scriem Cartea viitorului scumpei noastre patrii.

zită a pus în discuție problemele capitale ale politicii europene actuale.

Ca plenipotențiar al Micei Înțelegeri, d-sa a expus punctul de vedere al celor trei țări, din apusul Europei, cu privire la dezarmare și securitate. „Românul”

C. Bals

Știri de tot felul

— Profesorul Piccard se pregătește să facă o nouă ascensiune în stratosferă.

Va căuta să atingă înălțimea de 30 mii de metri.

— Germania se pregătește febril pentru războiu. În Pomerania prusiacă au construit aerodromuri subterane.

— Și în Cehoslovacia s'a elaborat un proiect de convresiune a datoriilor agricole.

— La ministerul Instrucțiunii a sosit rezultatul general al examenului de diferență dela șc. normală la liceul întreg.

Au fost înscriși la acest examen 350 candidați, s'au prezentat 300 și au reușit 92.

— La Geneva s'a început conferința dezarmării.

— Duminică, 10 Iunie, se va desveli bustul eroului din 1848: Avram Iancu, ce s'a ridicat în stația C. F. R. „Avram Iancu”. Monumentul este opera d. Radu Moga, sculptor.

— Pentru „Solia Dredtății” Orăștie Opinia publică zărândeiană a fost surprinsă de articolul; „Soc. Mica”, publicat de gazeta dtră.

Chestiunea va fi pusă la punct în numărul viitor.

— În alegerile comunale liberalii au obținut, în plasa Avram Iancu, peste 70% din totalul voturilor exprimate.

— În cursul zilei de ieri dnii N. Budurescu, subsecretar de stat al președinției consiliului și N. Maxim, subsecretar de stat al ministerului muncii, au prezentat primului ministru demisiunile din guvern.

Este probabil că până la sfârșitul săptămânii să urmeze și alte demisiuni.

— Situația sămănăturilor. Producția de grâu va fi anul acesta cu 50 la sută mai mică decât anii trecuți.

Sămănăturile de ovăz sunt mai compromise. 70—80% sunt distruse.

Orzul în stare bună. În schimb vom avea anul aceasta o bogată recoltă de fructe și vin.

— Ministerul de finanțe a hotărât ca până la 9 Iunie c. să se preschimba toate brevetele de băuturi spirituoase, atât la oraș cât și la sate.

— În jud. Arad un sătean din comuna Vârșand, pe când își lucra pământul său, a aflat o oală în care a găsit 5200 monede de aur.

Monedele au fost ascunse de generalul maghiar Görger, în 1848.

ATENȚIUNE!

Abonamentul la „Zarandul pentru săteni” este numai de 50 lei anual.

De pe alte țărâmururi

Diplomația franceză, care nu preconizează cu 2 crile de teorii ci apărarea Franței — a suspectat în ultimul timp realizările semnificative ale pactului Berlin-Varșovia, prin care părțile convin la o securitate teritorială pe un period de 10 ani — în ce privește provinciile orientale ale Reichului în general, și coridorul în special.

D. Barthou, ministrul de externe francez, a fost nevoit să viziteze Varșovia. D-sa a pus pe tapet chestiunea amicitiei polono-franceze, în momentul critic al aversiunii opiniei poloneze pentru Soc. Națiunilor și al acordurilor de îmbunătățirea relațiilor Poloniei cu Uniunea Sovietelor și cu Germania.

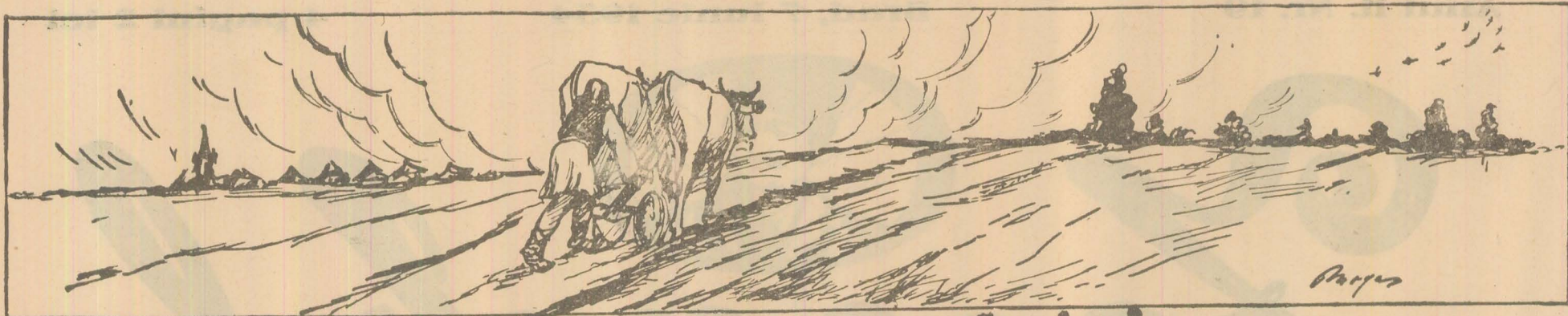
Efectele acestei vizite, consumată într-o frumoasă curtoazie poloneză, par a fi favorabile Franței. Relațiile franco-poloneze au fost clarificate — respectându-se tratatul de alianță dela 1921.

De asemeni, Polonia va negocia în curând prelungirea pactului de neagresiune cu Sovietele, fără ca independența polonă să fie alterată. Dealtfel d-l. Barthou a ținut să declare ca rezultat al întrevederilor dela Varșovia:

„Dupe ce am discutat cu oamenii de stat polonezi, pot să dau asigurarea că alianța între Franța și Polonia, va rămâne mai puternică și mai vie decât oricând”.

D-l. Fulvio Suvici, subsecretarul de stat al ministerului de Afaceri Străine italian, a sosit la Londra, pentru soluționarea diferendului ivit recent la frontiera între Libia și Sudanul anglo-egiptean după o versiune, iar după alta, trimisul fascist ar trata un împrumut pentru guvernul fascist pe piața engleză.

La Paris d-l N. Titulescu, ministrul Afacerilor Străine român, în ultima d-sale vi-

— DE-ALE PLUGĂRIEI —

Dușmanii pomilor roditori

(Continuare)

2. Nălbariul

Este un fluture alb ce se ivește la noi prin Iunie. Samănă foarte mult cu un alt fluture alb și anume cu albișța sau albilița, numai că nu are pete negre pe aripi și are vinișoare mai negre și mai rare decât ale albișții.

Omizile málbariului fac mari stricăciuni pomilor roditori, mai ales prunilor, spre deosebire de albișța, care pricinuește pagube curechiului și conopidei.

Nálbariul se cunosc lesne. Se adună câteodată cu sutele pe lângă fântâni, sau pe pomi și arbori, de-ți vine să crezi o clipă, că au în flori pomii.

În anii când sunt mulți fluturi, cad pe frunze și pe pământ o mulțime de picături roșcate. Poporul crede, că a plouat cu sânge. Picăturile acestea sunt din trupul nălbariului, așa se curăță ei după ce au ieșit din gogoase.

Fluturoaica, după împerechere, așează cam 80 de ouă pe frunzele pomilor. Din ouă ies după trei săptămâni omizi mici, cari rod frunzele, după ce le-au legat cu niște fire subțiri mătasoase de ramurile pomului. Frunzele roase se răsucesc formând un fel de cuiburi, unde se adăpostesc omizile peste iarnă.

De îndată ce vine primăvara, omizele ies din cuiburi și încep să roadă cu nesăț frunzele tinere ale pomilor.

Omizele sunt lungurețe, puțin păroase, albastrii pe burtă, iar pe spate au niște dungi negre și cafenii.

Pomul ros de aceste omizi rămâne de tot fără frunze. Mai târziu prinde a da din nou niște frunze fără vlagă. Când omizele își fac de cap mai mulți ani în șir, grădini întregi de pomi se usucă și se pustiesc. Mulți spun, că este bătăie dela Dumnezeu. Ne batem mai mult singuri, decât ne bate Dumnezeu, fiindcă sunt câteodată grădinele pline de cuiburi cu omizi și nimeni nu prinde să le culeagă.

Peste câteva săptămâni omizile se împăstie pe sub coaja arborilor și pereții caselor și se schimbă în gogoase (păpuși) mici, albicioase și cu multe puncte negre.

În Iunie ies din aceste gogoase fluturii, cari așează din nou ouă.

Ca să ne scăpăm de omizile acestui fluture atât de primejdios, trebuie să culegem iarna toate cuiburile de omizi și să le ardem.

Dacă mai rămân omizi, stropim pomii cu zemuri arsenicale, după chipul arătat în numărul trecut al Zarandului.

(Va urma)

Prof. Martin Ioan.

Reviste

Pagini literare

Nr. 1 anul 1

De la „abecedar“ la „Pagini Literare“, un pas mare... să nu să creadă o glumă. Până eri apărea în tipografia „Arieșul“, mica publicație literară „Abecedarul“, care își începuse viața aci în Brad, în țara Zarandului.

După un timp relativ scurt, apar clădite tot pe normele în cari se editase abecedarul, „*Paginile literare*“ într-o ținută mult mai somptuoasă, atât în formă cât și în fond. Revista de care ne ocupăm aci merită să fie citată căci aduce două mari avantaje: e eficientă și conține o literatură sănătoasă și destul de bogată. Aceleași condee ca la Abecedar în plus și în minus până acum două trei — redau în paginile revitei plăcute și gustate manifestări literare.

Între colaboratorii aeste reviste remarcăm pe: D. R. Demetrescu, profesor universitar, M. Beniuc, Pavel Dan, R. Braș, Grigorie Popa, I. Moga, Coroniș, Manescu, G. Panfil, Y. Rossignon, O. Rulianu, I. Rusu, D. Todoranu, O. Vuia...

Revista apare sub îngrijirea d-lui T. Murășianu. Nr. 1 ne aduce un sumar bogat, din care desprindem: „Peisagiul ardelean“ isvorât din condeii d-lui G. Popa, „Intelectualii“ d-lui P. Dan bine observați, „Pe marginea câtorva romane“ scris cu nerv critic de D. R. Demetrescu. Versuri bune, semnate de Y. Rossignon, Brateș etc. Doar „Muzica“ Augustei Dragomir cu „Armăsarii de armonie“! (în muzică?) ne par prea spumegați! Poate voia să zică: cu „*valuri mari de armonie*“ și „*frământați de bucurie*“!...

Revista promite mult. Dacă va avea o cronică tot atât de bogată, ca cea din Nr. 1, și va pulsa aceeași literatură și în viitor, în scurt timp se va impune.

Deci, domnule T. Murășianu, dacă, „continuăți în aceeași linie și cu același suflet“...noi și mulți cu plăcere vom continua, să vă citim revista, cărei îi dorim prosperitate și viață lungă.

I. B.

REVOLUȚIA

lui Horea, Cloșca și Crișan

— Românii din munții Abrudului —

(Continuare) de: **Const. Tisu**

Revoluția în com. Albei și a Clujului.

Progresul revoluției din Zarand, aduse cu sine începerea ei în Munții Abrudului.

Văzând Horia repezeala cu care a ocupat Crișan Zarandul, convoacă imediat pe țărani din munți la o consfătuire în Câmpeni, cu scopul ca să le comunice poruncile împăratești.

Convocarea acestei adunări o făcu Horia, prin diferiți curieri și prin circulare, adresate primarilor și preoților, cari erau oameni de încredere.

Crișan însă după ce ocupă întreg Zarandul, se îndreaptă cu trupa sa către Abrud, spre a se uni cu trupele lui Horia și Cloșca, urmând apoi ca toți trei căpitani să continue revoluția în întreaga Transilvanie.

Ei se întâlniră în ziua, de Joi la 4 Noemvrie în așa numitul loc „Păltiniș“ de pe hotarul comunei Blăjeni, și unde toți țărani, adunați depuseră jurământ, că nu se vor lăsa până ce nu vor stărpî pe toți ungurii, afară de cei cari vor trece la religia română. — Din Păltiniș, trupa se împărți în două părți: una apucă drumul către Abrud, ocupând locul numit gura Cerniții; iar cealaltă trupă trecu peste munți apucând pe valea Arieșului, sub conducerea celor trei căpitani.

Trupa condusă de către Horia, Cloșca și Crișan intră Vineri în 5 Noemvrie în Câmpeni, unde atacară curtea spanului Incze Alexe, care însă fugise de acasă. Aici Horia publică țărănilor poruncile împăratești, arătându-le și crucea de aur zicând că dorința împăratului este ca țărani să se rescoale și să prefacă în cenușe și ruină tot ce este unguresc.

Auzind țărani cuvintele lui Horia, năvăliră îndată asupra caselor funcționarilor domeniului, și a schimbătorului de aur, sparseră pivnița fiscală vărsând toată beutura, iar

țărani din comuna Bucium luară cloputul bisericii catolice. În urma acestora Câmpeni ajunse pe mâna și în stăpânirea resculaților.

După ocuparea Câmpenilor, Horia trimise pe Cloșca și Crișan să ocupe Abrudul, iar el se întoarse cu trupa sa în comuna Vidra și Albac, ca să pedepsească pe primarii de acolo, cari în acele timpuri erau numai niște unelte oarbe a stăpânirii ungurești, și în contra cărora țărani se plânseseră — după cum am văzut mai înainte — la curtea imperială din Viena încă din anul 1780.

Horia în scurt timp arestă pe primul din Câmpeni, Gura Neagra, Gura Albacului, iar niște țărani prinseră pe Vasile Goia, primarul din Vidra, și-l duseră la așa numitul loc „Piatra“ de unde îl aruncară în prăpastie.

Cealaltă trupă codusă de Cloșca și Crișan, plecă Vineri în Noemvrie, asupra Abrudului, iar Sâmbătă dimineața în 6 Noemvrie, năvăliră asupra Abrudului.

Trupa aceasta era compusă din 29 sate din Zarand și 16 sate din Munții Abrudului.

Ei ocupară întâiu dealul din fața orașului, unde executară pe preotul Avram Suluțiu din Cărpiniș, pe care îl luă Crișan cu el ca să cetească țărănilor poruncile împăratești, dar fiindcă el nu cetea cele ce erau scrise, în ele, un țaran din Zarand îl ucise lovindu-l cu un topor în cap.

Magistratul din Abrud, văzând, că țărani au ocupat dealul din fața orașului, trimise o delegație în tabăra țărănilor, ca să-i întrebe ce doresc, zicând, că dacă doresc bani, mâncare, vin, etc. toate le primesc, numai să nu atace orașul, și să nu-l pustiască. — Țărănilor însă nu le trebuiau astfel de lucruri, ei nu doriau altceva decât stărpirea întregului element unguresc, de pe scumpul pământ al Transilvaniei. — Ei nici nu așteptară mult timp, ci năvăliră în strigăte asupra orașului, în care prefăcură în cenușe tot ce era unguresc, executând pe unguri atât în casele lor cât și pe stradă. Din tot Abrudul nu rămase în picioare numai casele românilor, edificiul și cassieria fiscului, acestea două din urmă din motivul că sunt ale împăratului.

Știrea despre căderea Abrudului, ajunse îndată în Zlatna unde era comandantul unui detașament de armată, sub conducerea căpitănelui Richard, care în ziua de 7 Noemvrie trimise 34 soldați sub conducerea locotenentului Vernicouret, ca să apere Cassieria statului. În ziua următoare însă se prezentă la el căpitănel Cloșca cu câțiva țărani, spunându-i, să se reîntoarcă la Zlatna, că ei nu au nimic cu averea fiscului, și nici cu germanii, ci întreaga lor acțiune este îndreptată în contra asupritorilor lor, deci în contra nobilimii ungurești.

Apoi Joi în 8 Noemvrie, românii pulară în mijlocul pieții Abrudului, că toți acei ungurii cari doresc să rămână în viață, să se boteze în religia română, contrar vor fi trași în țepă înaintea caselor lor. La auzul acestor cuvinte toți ungurii cari mai rămăseseră în viață, veniră și trecură la religia ortodoxă. Tot asemenea făcură și ungurii cari se refugiaseră în băile dela Corna. Fiecare din cei botezați primiră dela preotul român un bilet pe care era scris cuvintele „*Ăst-i e creștin bun*“ și acest bilet îi servia fiecăruia ca un fel de legitimare

(Va urma)

**VĂ RUGĂM
A ACHITA
ABONAMENTUL**

Din monografia țin. Hălmagiului

Vechile organizații: Cneziatele, Protopopiatul

De TRAIAN MAGER, prof.

Cuvintele, termeni tehnici referitori la administrație, sunt acelea cari se adoptă și pier mai repede din limbă. Întră și ies odată cu noțiunea ce o reprezintă. Cnez, cneziat, numiri ale vechii noastre organizații sociale, păstrate până către finea secolului trecut, în ținutul Hălmagiului sunt dispărute din limba curentă a populației.

Tradiția cneazului Nicolae din Vârfuri

În topografia comunei Vârfuri se găsește un crâng, numit Cnezești (Ciniejești), locuit de familiile Nicoară. Nicoreștii s'au răspândit și în altă parte a comunei, unde azi un grup de case se numesc „La Haiducești”, deși proprietarii și-au păstrat numele de familie vechiu, Nicoară. Tradiția spune că se numesc Haiducești, pentru că părinții lor cei bătrâni au fost haiduci, slujbași pazeați Domnie. Tot în Vârfurile găsim numeroase familii, Crainic.

I. cav. Pușcariu¹⁾ vorbind despre cneziatele din banatul Severinului, din țara Hațegului, Hunedoara, Deva etc., a constatat că cnezii de aici, Români la început, își aveau posesiunile lor creditoare, erau prefecți administrativi, judiciari ai districtelor românești; erau primari ai comunelor unde locuiau. Iar, pentru susținerea ordinii la adunările și cere moniile lor, aceștia își aveau *crainicii* lor. Kozma, la capitolul administrativ,²⁾ pomeneste *haiducii* ca funcționari inferiori ai județului (haidu), alături de aprozi (ajton álló-úsier) și călăreți (lovas legények). Bătrânii știu că se numeau haiduci, „ploieșii” de azi, sau guarzii comunali, cum figurează oficial.

Tradiția din Vârfurile ne dovedește deci, că această regiune a format un cnezat posibil, chiar ereditar, având și crainici; al unui, Cneazul Nicoară. Se constată mai departe că devaluându-se instituțiile străvechi românești, acei cnezi și voievozi cari n'au intrat în rândurile nobilimii înstrăinându-se, au căzut în roluri de slujbași inferiori ai feudalilor maghiarizați.

Cneziatele dela Hălmagiu în a doua jum. a sec. XVIII.

Depe la 1740 și până pe la 1760 în regiunea Hălmagiului au fost mari frământări religioase, populația de aici nevoind să treacă la catolicismul impus de curtea din Viena prin administrația locală. Din protocolul investigațiilor³⁾ pentru a se constata cine e unit (gr. cat.) și cine nu, datat la 25 Maiu 1754, putem găsi cneziatele dela Hălmagiu. În zilele de 14, 15, 16 și 17 Maiu a aceluși an s'au perindat în fața comisiei instituite în Hălmagiu chinezii în fruntea satelor lor, protestând împotriva unirii. Erau patru cnezi.

1. *Cneziatul Hălmagiului*. (kinesia Halmagyensis): Hălmagiu, Tohești, Poienariu, Ocișor (Ochișoreni), Iunești, Tisa, Leasa, Bodești, Merneșt (Miormici).

2. *Cneziatul montan*. (kinesie montana): Bănești, Cristești, Brusturi, Luncșoara, Vajdogi (Vazdocho), Sârbi. Cu aceștia s'au mai prezentat și satele Hălmăgel, Tomești?, Ociu și Tărmure, aparținătoare familiei Hollaki.

3. *Cheziatul Vârfurilor* (kinesia Csucsensis): Vârfurile, Vidra, Magulicea, Lazuri și Groși.

4. *Cneziatul Aciuții* (kinesia Acsusensis): Aciuța, Aciua, Dumbrava, Talagiu, Plescuța, Guravăii, Poiana și Răstoci.

Din actualele eșezări lipsesc: Leștioara, care se va fi ținut de Leasa, Tărnăvița, care este trecută la cn. Vața; precum și din motive necunoscute, Budeștii.

1) I. cavalier de Pușcariu în lucrarea, familiile nobile romane.

2) Kozma, Zaránd-vármegye leírása etc. p. 66 Cluj, 1848.

3) Protocollum visitationis sau investigationis Halmagyensis in negotio unionis, în arhiva mitr. din Carloviț, Nr. 119 din 1754. Reprodus la Silviu Dragomir, Istoria desrobirii religioase etc. vol. I. anexa 79. Sibiu, 1920.

Dupăcum vedem cneziatele dela această dată corespund circumscripțiilor notariale de mai târziu (kör. jegyzőség), păstrate și în era românească: Hălmagiu, Hălmăgel, Bănești, Vârfurile și Pleșcuța. Lipsește doar Hălmăgelul, iar sediul celei din Aciuța a fost strămutat la Pleșcuța. Prin urmare, cnezul de atunci, ar corespunde notarului (secretar) de azi, nu primarului.

Pe cât se pare, primarul de azi (birău, înainte de Unire), se mai numea și jude, când nu va fi fost însuș cnezul și primar. În onomastica com. Hălmăgel există familii Jude, venite însă de peste munte, dela Vidra. Că, și în a doua jum. a sec. XVIII există o deosebire între cnez și jude, deducem din o scrisoare a Românilor din districtul Hălmagiului adresată episcopului din Arad la 26 Sept. 1752,⁴⁾ în care se pomeneste de *Cnezul* Istoc dela Hălmagiu și *Judele* Luncanul.

Se spune în textul german că Provisorul Tătay a chemat la sine pe Cnezul Istoc („hat er den Knezen Istok berufen”). Într'alt loc, că Judele Luncanul a venit cu 200 oameni („Der Richter Luncanul ist mit 200 Mann gekommen”). Că richter nu este traducerea ung. biro, ci mai curând a rom. jude, ne-o dovedește faptul că Provisor este explicat chiar în textul german cu udvar biro.

Cneazul Perva Istoc dela Hălmagiu, care a fost și ctitorul bisericeii.

Afară de presupul Nicoară dela Vârfurile, cunoaștem numele exact al unui cneaz dela Hălmagiu. Dintr'o însemnare făcută de protopopul Ioan Groza la 1869 pe filele Evangheliei bis. din Hălmagiu reiese că actuala biserică gr. ort. a fost clădită la 1740 pe speșele alor doi credincioși, Perva Istoc și Andrei Iacubovici. (Anul nu este exact, fiind zidită ceva mai târziu). Bătrânul Simeon Moldovan (1829—1909) spunea că aceștia au fost de profesiunea comercianți. Din scrisoarea dela 1762, amintită mai sus, știm că Istoc era cnez. Numele lui complet era deci Cneazul Perva Istoc, și trebuie să fi fost originar din Bănești, căci acolo există și azi familia Perva în crângul Pârvești. Atributul de cneaz înlocuia numele de familie, ca și la suverani și cum se uzita și în tagma preoțească. Ex. Popa Adam, Popa Ioan, etc. Funcțiunea de cneaz nu excludea profesiunea de comerciant, cum comercianți au fost cei mai mulți din căpeteniile noastre vechi.

Organizația bisericească, protopopii Hălmagiului.

Până prin sec. XV, când se mai pomeneste de un voievod la Hălmagiu, „legea românească” era ocrotită de voievozii cari aveau totodată și supremația religioasă asupra supușilor lor. Voievozii, mai apoi și cnezii, înstrăinându-se, aceștia devin numai „domnii lumești” ai iobagilor, spre deosebire de clerul care rămâne cu poporul, reprezentând complectia ființă a neamului. Că preoții reprezentau întru toate aspirațiunile poporului ne-o dovedește faptul că-i vedem luptând și cu armele.

Protopopul Hălmagiului, care în vechea compoziție a protopopiatului, păstora vreo 60 sate, depe la Gurahonț și până către Baia de Criș, este de fapt succesorul firesc al voievozului Moga. Până bine de curând, protopopu era reprezentatul recunoscut oficial al poporului în fața autorităților civile. La „înștaluirea fișpanului”, cum însemnează la 1834 însuș pp. Arsenie Adamovici în cronică Hălmagiului, că a fost „de față chemat”, ca și la primirea unui oaspe distins, pp. era purtătorul adeziunii poporului din regiune. Deși exista aparatul administrativ laic, proclamațiunile și toate actele mai importante, pe cari statul avea interes să fie cunoscute și de către pătura țărănească, se comunicau prin oficiul protopopesec.

4) Dragomir o. c. p. 152, 153, Anexa 71.

Protopopul își avea și el stabilite angajările lui după numărul sufletelor și se bucura de mare stimă în fața poporului, care vedea în dânsul pe unicul său reprezentant firesc. Despre protopopul Petru Moldovan, care a păstorit dela 1850 și a murit la 1868, spun bătrânii că era o figură impunătoare. Sâmbăta. în zi de târg, când ieșea din curte—casele de piatră ce dăinuiesc încă — tot norodul se prosterna în fața lui, alergând să-i sărute sfintele mâini.

Din epoca când aceștia erau singurii reprezentanți ai Românilor din această regiune, cunoaștem următorii protopopi în Hălmagiu.

La 1804 semnează în cronică Nicolaie Popoviciu, „namesnic protopresviter”, pomenit că a murit la 1810 de către parohul N. Adamoviciu. Un Nicolaie Adamoviciu semnează la 1817, proto-presbiterul N. spunând la 1814 că este pp. nou. Arsenie Adamovici semnează la 1834. Eutimie Adamovici e răposat la 1831. Nicolae Adamovici la 1836. Arsenie Adamovici la 1850, mutat pp. la Beiuș, unde a și murit. Dela 1850 urmează Petru Moldovan mort la 1868.

Donățiuni bisericeii ort. rom. din Deva

O recunoștință și un apel

Parohia ort. română din Deva, reconstruindu-și în proporții mai mari Sfânta sa Biserică și înzestrându-o cu o aleasă pictură, a rămas cu o datorie de peste 1.400.000. Lei.

Com tetele parohiale din Deva, au făcut toate sforțările spre a se achita de această datorie, dar vremurile de criză tot mai accentuată, au împiedicat orice rezultat mai pronunțat.

Văzând situația în care se sabate biserica, mai mulți credincioși fii ai Bisericii noastre, au donat spre achitarea datoriei peste 200.000. Lei. Dăm numele și sumele acestora:

D-nii: Dr. Petru Groza 50.000. Lei, preot Duma Nicolae 50.000. Lei, Petru Perian 32.000. Lei, Guia Petru Moțu 25.000. Lei, Roman Iosif 12.000. Lei, Dr. Șuiaga Victor 10.000. Lei, Liviu Groza 9000. Lei, Ionescu Constantin 6000. Lei, Tomuș Ioan, Câmpcan Ion și Burs Ion câte 5.000. Lei, iar D-na Dr. Drăghici Gabriela 3.107. Lei.

Tuturor acestora, Comitetul parohial le aduce cele mai sincere și călduroase mulțumiri în numele Bisericii ortodoxe române din Deva și a tuturor credincioșilor săi.

Apelăm însă din nou la toți bunii ortodocși și români, să dea fiecare cât poate pentru achitarea acestor datorii. *Acceptăm orice libele de depuneri la Banca „Decebal” din Deva și „Albina” din Sibiu.* Prin darul acelor cât mai mulți, Biserica ortodoxă din Deva va scăpa de greul datoriilor, încât, liberă, va putea lucra pentru adâncirea tot mai mare a credinței strămoșești, în aceste vremuri de restriște morală.

Pentru sufletele donatorilor, purerea se vor face rugăciuni la Sfântul Altar.

Comitetul Parohiei ortodoxe române din Deva.

Reviste.

Satul și Școala

La Cluj de trei ani apare câte un număr lunar revista cu titlul de mai sus, destinată pentru educație și învățământ.

Revista „Satul și Școala” este una din're cele mai îngrijite și bune reviste pedagogice din țara noastră.

Redactată cu pricepere de d. inspector C. Iencica și D. D. Goga profesor, această revistă conține articole, din toate domeniile așa că este un adevărat magazin literaro-pedagogic, având o cronică bogată totdeauna. E una dintre cele mai recomandabile reviste pentru învățători și lectorii iubitori de reviste.

(Continuare în pag. 4-a).

ȘTIRI SPORTIVE

Corvin I. (Deva) — Juventus (Brad) 2:0 (1:0)

Pe arena C. S. Juventus din Brad, s'a disputat în ziua de 4 crt. matchul de football amical între echipele de mai sus.

La semnalul arbitrilor sau alinai ur-mătoarele formații: *Corvin*: Kanoyk, Mașalko I., Kavsky, Trifu, Golceag, Kovacs, Lovaszi, (Steiner) Pajgoi, Kassay, Mașalko II., și Peter. *Juventus*: Schrödt, (Șereș) Farcaș, Gedő, Wadel, Szatmáry, (Derzsi) Copos, Clej A., Dihel, Micu, Hurșan I. și Hurșan II.

În prima repriză jocul începe să se desfășoare frumos, așa că oaspeții printr'un demaraj rapid ajung în poarta echipei gazde obținând să marcheze în minutul 5. un goal prin Kassay.

Balonul nu merge direct în goal deoarece îl barează fundașul stâng al Juventusului, de unde apoi reçoșează în goal. — Corviniști sunt iuși, înaintează cu pasuri repezi dar nu izbutesc să mărească scorul deoarece excelentul fundaș Gedő este la locul lui lovind în defensiva toate loviturile adversarului.

Musafirii, în special înaintarea, prezintă simptome de brutalitate. — O ploaie repede

întrerupe pentru câteva minute jocul după care apoi continuă să joace.

Repriza II-a sa terminat cu impresie destul de rea, de oarece oaspeții văzând că rezultatul primei reprize nu este prea favorabil după cum credeau, și-au uitat de tehnica și tactica jocului pe care un anume Trifu, gălăgiosul galeriei Corviniștilor spunea că o au.

Înaintarea Corviniștilor a stat de mai multe ori în ofside așteptând ocazia de a trage în goal, dar arbitrul conștient și corect îi fluera la timp, ceea ce nu le prea plăcea. (Cazul dlui cu gura mare!). Nu putem spune că Corvinul prezintă un joc de clasă, după vechimea pe care o are, față de Juventus care este o echipă reinviată după aproape 2 ani de letargie, putea să arate un joc de elită. — În învălmășeală mare la poarta brădenilor, Corvinul profită de ocazie, când portarul ese după minge marchează pentru ultima dată al 2-lea goal. — Dacă d. arbitru Tittch nu era la poarta Juventusului și observa cele 2 hențuri în careul Corvinului, matchul putea să se termine la egal. SPECTATOR.

C. S. „MICA” — C. S. LONEA 3:0 (1:0)

Profitând de o zi liberă C. S. „Mica” sa deplasat în localitatea Lonea unde a susținut un match amical de fotbal cu echipa locală, la data de 3 Iunie a. c.

După un drum obositor de 7 ore cu auto, echipa sa prezentat totuși în condițiuni foarte bune, reușind să dispuie de gazde cu scorul de mai sus, printr'un joc superior, care a fost foarte mult aplaudat de spectatori.

Jocul: Lonea alege terenul și începe „Mica” având vântul destul de puternic și soarele în față. Câteva atacuri sunt respinse de apărarea Micel a cărei înaintare nu-și găsește locul; dar numai câteva minute și înaintarea își revine și susținuți de aproape de mijlocași atacă insistent, dar fără folos până în m. 8 când Maier primește o plasă și marchează imparabil 1:0.

Până la pauză se muncește foarte mult de ambele părți dar rezultatul nu se schimbă. În acest timp arbitrul acordă un penalty imaginar contra Micel dar nu poate fi transformat de Nemeș, deoarece Maier care înlocuește portarul, respinge în extremis.

În al doilea mintemps, oaspeții ne mai având soarele în față joacă cu mult mai bine, combinații de toată frumusețea se succed la poarta gazdelor; dar iată-l pe Aliman că dublează ambii fundași și dela 10 m. marchează fulgerător 2-0. Peste alte 15 m. tot Aliman primește o pasă dela Barcsi și printr'un shot formidabil dela 16 m. lovește bara de sus, de unde reçoșează în goal. De aci jocul este la discreția oaspeților, gazdele mulțumindu-se să atace din ce în ce mai insistent picioarele ad-

versarilor la minge ne mai putând ajunge. În ultimele 15 m. jucătorii Micel sunt loviți fără cruțare și insultați de gazde, iar culmea a atins-o fundașul drept dela Lonea care văzând că nu poate opri pe Barcsi II, extrema stângă a Micel, îl scuipe în față. Deasemenea Trifu, centrul half, a fost atacat în mod ne mai văzut de un jucător, sfășându-i hainele de pe el. Toate aceste nemulțumiri și brutalități sperăm că vor dispărea din fotbalul românesc și jucătorii vor înțelege că în sport se pune în contribuție talentul și știința, iar nu forța brutală.

D-lui M. Harmaty care a arbitrat mulțumitor i-s'au aliniat formațiile:

Mica: Henrich, Zaslo, Ștorec, Barcsi I., Trifu, Haiduc. Ieszenszky, Cleșiu, Aliman, Maier și Barcsi II.

Lonea: Kiss, Marian, Blaj, Toth, Vekony, Goadă, Bodea, Szabados, Nemeș, Crăciulean și Borca.

Ca match de deschidere au jucat echipa Liceului de băieți Petroșani, cu C. S. Lonea II. matchul sa terminat cu rezultatul 1:1 Pentru liceiști punctul egalizator a fost marcat de Olas P. în m. 1 din repr. II-.

P. G.

Din Aninoasa-Hunedoara.

Gală de box

Din inițiativa d. I. Trifan, după terminarea serbării școlare și după ce școlarii au plecat acasă, clubul sportiv „Jiul” secția de box (Petroșani) a organizat în loc, prima gală de box, amator și profesionist, în fața unui numeros public. La această gală au luat parte boxierii din Petroșani și 1 profesionist din Bueurești.

S'a evidențiat ca cel mai bun boxer al Clubului sportiv „Jiul”, tânărul Petru Pop „americanul” (championul jud. Hunedoara), care s'a comportat peste așteptări knock-outând pe Loliș Iuliu de 2 ori într'o singură repriză. Victoriosul merită toată lauda, având în vedere, că încă niciodată n'a fost învins.

Arena sportivă. Pe noua arenă sportivă — care a costat o sumă de bani destul de frumoasă — vor începe sporturile de toate categoriile. Pentru noua arenă model, mulțumim d-lui ing. șef. N. Avrigeanu, președ. activ al clubului sportiv din loc, care s'a interesat în deaproape de mersul lucrărilor.

PRIMĂRIA COMUNEI BRAD

Județul Hunedoara

Nr. 769/1934

Licitație

Se aduce la cunoștință celor interesați că în ziua de Vineri 22 Iunie 1934 ora 9 a. m. se va ține licitație publică în localul primăriei Brad pentru executarea îndiguirii râului Crișul Alb și afluenților Lunca, Luncoi, Valea-Brad și Răbăreasa în comuna Brad cu următoarele cantități și materiale.

1. Terasamente — curățitul și săpări de albi noi 86.000 m. c.
2. Indiguri cu distanțe de transport 50—100 m. 70.000 m. c.
3. Indiguri cu transport de pământ dela 1—5 Km. distanță 11.000 m. c.
4. Zidărie cu piatră semi formată cu mortar de ciment 800 m. c.
5. Pereu din piatră zidită uscat pentru apărarea albiei minere 5600 m. c.
6. Fundați de beton la zidurile de apărare contra inundațiilor Crișul alb și Lunca 700 m. c.
7. 5 Stavilare din beton și vană metalică.

Condițiunile de licitație și caetul de sarcini se pot vedea la Serviciul Apelor Regiunea VII Arad, Palatul Domeniilor.

Licitația se va ține în conformitate cu art. 87—110 din L. C. P. și conform reg. O. C. L. și normele generale publicate în M. O. Nr. 127 din 4 Iunie 1931.

Domnii concurenți vor prezenta oferta scrisă, timbrată și închisă în plic sigilat primăriei Brad împreună cu o garanță de 5 la sută din valoarea ofertei, în numerar sau efecte garantate de stat.

Supra oferte nu se primesc.

Brad, la 3 Iunie 1934.

notar
L. IUBAȘ

primar
I. BOCAESCU

Culturale

Aninoasa-Hunedoara

Serbare școlară

Elevisi cl. a III-a „A” și „B” dela șc. prim. de stat de sub conducerea învățătorilor, Ioan Trifan și Gr. Pitea dimpreună cu copilașii dela grădinița Nr. 1 de sub conducerea d-rei Maria Kopoltz din com. Aninoasa, au organizat în ziua de 16 Mai a. c. seara, o frumoasă serbare șc. cu scopul de a strânge fonduri pt. întreprinderea unei excursiuni șc. proiectată în țară. Micile eleve și elevii dela școalele amintite mai sus, au executat programul artistic întocmit de d-na Elena I. Trifan și d-ra Maria Kopoltz, într'un mod cu totul surprinzător de frumos. Elevele și elevii dela șc. prim., au jucat piesa: „Toți tot una”, instruiți cu multă pricepere de d-nii inv. Ioan Trifan și Gr. Pitea. Dansurile naționale „Severineanca” și „Călușerul”, au fost pregătite de d-na Elena I. Trifan. La aceste dansuri naț. elevele și elevii șc. prim. au fost îmbrăcați în costume pitorești și prin felul cum au fost executate, au făcut o impresie din cele mai frumoase. Iar copilașii dela grădiniță ca niște îngrășii au executat admirabil și frumos dansurile: „Tărășelul” și „Noi suntem copilași voioși”, etc. datorită numai muncii, ce a depus-o distinsa inv. conduc. Maria Kopoltz.

— Artiștii Teatrului Național din Cluj, sub Conducerea d. Ion Tălván, apreciatul artist ardelean, vor juca în seara de 8 Iunie Vineri, celebra piesă: Pescuitorul de umbre, — piesă modernă în trei acte. Iar Sâmbătă, 9 Iunie, vor juca cunoscuta Comedie: Sex-Appeal, de A. P. Antoine.

Prețurile; 50, 40, 30, 20. lei.

Satul și școala

(Continuare din pag. 3-a).

Nr. 9 al anului curent aduce articole semnate de D. G. Bogdan Duică, Francesco Bettini, inspector școlar în Florența (trad. de Y. Rossignon), Grigore Popa, Marchiș etc. Menționăm articolul „Aspectele inteligenței” semnat de D. Gr. Popa și pe lângă celelalte, articolul d-lui Fr. Bettini inspector-Florența, care tratează despre școala din „Montesca”, din care desprindem următoarele șire din programul de studiu al acelei școli: „Tot învățământul și chiar fiecare ocupațiune școlară, e considerată (în acea școală) cu aceeași seriozitate cu care în convețuirea socială oamenii cinstiți, consideră munca; și în felul acesta școala reușește să fie nu o pregătire pentru viață, ci însăși viața; senină, muncitoare, rodnică în bine...” Revista face cinstse publicațiilor române.

I. B.

Știri de tot felul

— Convenire. Convenirea, de 10 ani, a absolvenților Școalei miniere din Petroșani, promoția 1924, se va face în seara zilei de 28 Iunie a. c., la „Casina Română” Petroșani. conform legământului colegial, avut în 28 Iunie 1924.

— Logodne. Dșoara Leontina Mihăluș inv. în Dobra, cu dl. Gheorghe Benea teolog, din Brad, logodiți.

— Dșoara Eliza Esch, din Ruda-Musariu, cu dl. N. Miheșteanu șef-minier, Soc. „Mica”, logodiți. Tuturor felicitări!

Tiparul Tipografiei „ZARAND” — Brad.